

Hlavní stránka [Bělorusko http://www.cesty.in/Belorusko](http://www.cesty.in/Belorusko)

Grodno

Z historie města

¹⁾ Grodno leží na hranici tří států: Běloruska, Litvy a Polska. Toto umístění hrálo velkou roli v celé historii města: Město vždy bylo dobyto první a osvobozeno jako poslední. Takže po více než osm století své existence bylo Grodno pod správou mnoha států: Haličsko-volyňského knížectví, Velkovévodství litevského, polsko-litevského společenství a carského Ruska, Polska, Běloruské národní republiky, Běloruské SSR a SSSR. Dneska v Grodnu najdete podivuhodné památky z každého období. Ale začneme od začátku.

První osídlení na území Grodna se objevilo v období raného mladého paleolitu - o čemž svědčí výsledky archeologického výzkumu. Ale poprvé se o městě Grodno dozvíme v ipatjevských kronikách z roku 1128. Celé město se nachází na velmi strmé části na pravém břehu řeky Něman, který byl ve středověku často nazýván Kronon. Grodno bylo dobře chráněno: Z jedné strany široký Něman, ze strany druhé řekou Gorodničanka (nyní Gorodničanku můžete přebrodit kdekoliv, ale před osmi sty lety to byla hluboká a rychlá řeka, která pro útočníky představovala významnou překážku). Město bylo založeno v 10. století velkým slovanským kmenem Kriviči (i dneska Lotyšů všechny Rusy nazývají Krievs).

Žádné stopy po dřevěném hradě se samozřejmě nedochovaly, ale od 12. století se tady začaly objevovat kamenné budovy. Například zachovalý, i když ne zcela, slavný Kaložský nebo Borisoglebský chrám, postavený v první polovině 12. století na počest svatých Borisa a Gleba. Je to krásná perla města. Bohužel její klenby a střecha zmizely už dávno a při sesuvu půdy v roce 1853 se zcela zřítla i jižní stěna. Proto je dnes součástí zdi chrámu stěna z obyčejných cihel a střecha. Chrám stojí na okraji pobřeží: od útesu u jižní zdi ji dělí jen dva metry. V letech 1995 až 2005 pro zachování kostelů město s podporou UNESCO (chrám je zařazen do seznamu světové kultury UNESCO) provedla práce na zpevnění břehu. Nyní budova je mimo nebezpečí.

Nejzajímavější je to, že je to jediná starověká ruská budova chrámu ze 12. století dochovaná do dnešní doby (Ukrajina a Rusko památky té doby běžně označuje jako „předmongolské“). Dalším výrazným prvkem chrámu jsou hliněné nádoby - golosniky, zabudované ve stěně, díky kterým je konstrukce lehčí a má jedinečnou akustiku. Jsou zachované původní unikátní výzdoby stěn - barevné dlaždice, uvedená ve tvaru kříže a geometrických ornamentů. To je rys grodněnské architektonické školy 12. století. Vnitřní výzdoba je ze 20. století, ale v některých místech jsou zachované fragmenty malované fresky ze 12. století.

Památkami té doby jsou také Spodní chrám ze 12. století, a Horní chrám z 15. -16. století. Při navštívení speciálního pavilonu ve Starém zámku spatříte základ a část stěn Spodního chrámu, ale pozor - tento pavilon je zavřen, na dveřích je nápis „Вход только по заявкам“ (Vchod jenom na objednání). Musíte na pokladně zaplatit 600 rublů(0,25\$) a pavilón vám otevřou.

Stavbu Spodního chrámu odborníci datují odhadem do roku 1116 nebo 1128-1141. Zdi chrámu jsou postavené z vápencových cihel. Každá cihla byla individuálně vyrobená a umístěna na svoje místo. Jsou tam i hliněné džbány zapuštěné ve stěnách, přesně jako v Kaložském chrámu. Fasáda je zdobená velkými přírodními kameny. Žulový kámen byl rozdělen na dvě části a hladkou stranou dáván ke zdi, druhou stranu lidé leštili. Tímto to způsobem šetřili na stavebních materiálech. Některé kameny jsou tak hladké, že je nemožné si představit, jak toho v 8. století dosáhli. Barvy kamene jsou velmi různorodé - od růžové až červené, do šedé až černé.

Od 1250 roku bylo Grodno pod správou litevského vévody Mindauga, v roce 1253 tam vládli Poláci, v roce 1270 je Grodno opět součástí vévodství Litvy. V této době začíná litevsko-ruský příběh Grodna.

Židé v Grodnu

Židovská komunita se v Grodnu začala usazovat se od konce 12. století. Na počátku 14. století už ve městě byly synagogy a několik židovských hřbitovů. Po podepsání unie v Lublinu (1569) a vzniku Řeči Pospolité se postavení Židů ve městě ještě posílilo. Král Stefan Batory potvrdil dřívější výsady židovských společenství a rozšířil práva polských Židů. Při vládě Stefana Batory se výrazně zvýšil počet Židů - řemeslníků. Navíc v Grodnu, na rozdíl od jiných měst byly vztahy mezi židovskými a křesťanskými řemeslníky docela harmonické.

Po druhém a třetím zdělení Polska (v roce 1793 a 1795) se Bělorusko se 100 tisícem Židů stalo součástí Ruska. Kateřina II. vydala dekret, který stanovil oblast usedlostí pro Židy čítající 15 západních provincií podél hranic ruské říše, včetně Grodna. Po vydání dekretu se do města přestěhovalo hodně Židů z Ruska. Tak historický vývoj předurčil národnostní složení obyvatel Grodna a jeho okolí - od nepaměti tady byli hlavně Poláci, Litvini (obyvatelé Velkovelevodství litevského, dnešní „Bělorusové“) a Židé. V roce 1897 více než 88 % obyvatel byli Židé, na počátku dvacátého století - asi 60 %. V roce 1887, v Grodnu židé vlastnili 88 % podniků, 76 % z továren a dílen ve městě, více než 65 % nemovitostí. V roce 1898 byl ve městě spořitelně-úvěrový institut - jako jeden z prvních v Rusku. Od 1907 má Grodno státní židovské učiliště, dívčí školu, řemeslnické studio, Talmud Tora, Ješiva, 107 židovských základních škol a 5 dívčích základních škol. Tady byly otevřeny, poprvé v Rusku, výukové kurzy pro židovské učitele, působily zde dvě židovské knihovny a mnoho charitativních organizací. Grodno bylo považováno za jedno z židovských „intelektuálních hlavních měst“ Evropy. První kniha vydaná v hebrejštině na území Ruska byla vytištěna v židovské tiskárně v Grodnu v roce 1788!

Od 1937 jsou ve vlastnictví židovské společenství Grodna správa budov, dvě nemocnice, Talmud Tora, řemeslné a řada dalších škol, knihovny, 43 synagogy, 3 hřbitovy. Židovská populace Grodna tvoří více než 25 tisíc lidí.

Ve 20. až 30. letech 20. století bylo Grodno pod nadvládou Polska, proto část židů musela přijmout katolickou víru, kvůli antisemitské politice polské šlechty a armády. Po obsazení města v roce 1920 Poláci začali s pogromy židů Zaněmanského předměstí.

Obyvatele západního Běloruska v roce 1939 podpořili začlenění těchto území do SSSR, podle smlouvy Molotov-Ribbentrop. Po roce 1939 (Bělorusko odešlo do západní SSSR) sem před druhou světovou válkou přišli mnozí Židé z východu.

Němci vstoupili do Grodna druhý den války bez boje (armáda se nebránila). Z města skoro nikdo nebyl evakuován, židovští obyvatelé města a regionu byli odsouzeni k smrti. Historici holokaustu na území bývalého Sovětského svazu uvádí, že židovské pogromy se konaly na celém okupovaném území, ale zejména kruté byly v oblastech připojených k Sovětskému svazu v roce 1939-1940.

Za války

Hlavní Choralní synagoga Grodna byla v centru ghetta číslo 1. Je těžké si představit, že přes nádhernou budovu synagogy prošla většina Židů Grodna, odsouzených k likvidaci: nacisté tady udělali věznici, odkud lidi ghetta Grodna ve dvou skupinách nahnali do školy, a odtud pěšky (nebo spíše během, takže i s písni) odešli do tábora v Kolbasino nebo na nádraží, odkud byli posíláni do koncentračních táborů - Treblinka, Osvětim, Majdanek.

Když byli v únoru 1943 byli posláni do táborů smrti poslední dva a půl tisíce obyvatel ghetta, v ghettě č. 1 zůstalo málo lidí: obyvatelé malé nemocnice a členové Židovské rady. Všichni pacienti a zdravotnický personál - více než 40 lidí - byl zabit na dvoře nemocnice osobně velitelem ghetta Weisem a velitelem tábora v Kolbasino Rintslerem. Předsedu Židovské rady, Dr. Davida Bravera, jeho zástupce, Isaaka Gožanského a ostatní členy Rady velitel Kurt Wiese osobně postřílel na Novém židovském hřbitově. Kat Wiese musel se za den dvakrát převléci kvůli postříkání od krve...

V březnu 1943 bylo vyhlášeno, že „Grodno je bez Židů“. Na území grodněnského kraje nachází se nejméně 45 masových hrobů, 7 židovských hřbitovů, nejméně 72 míst masového vyvražďování Židů. Ačkoliv přesný počet zavražděných Židů v kraji dosud nebyl stanoven, odhaduje se, že není nižší než 180 tis. V oblasti Grodna bylo nejméně 28 ghett, 1 tábor smrti a 6 koncentračních táborů.

Památky:

1. Židovské hřbitovy Nedaleko Zaněmanského předměstí byl jeden z nejstarších židovských hřbitovů v Bělorusku (teď ul. Popoviča v lese). Podle některých pramenů jsou nejstarší náhrobky na hřbitově z roku 1312, jiné tvrdí, že tento hřbitov byl v provozu od roku 1642. Nápisy na kamenech jsou převážně v hebrejštině, ale je tam i jidiš.

Za branami hřbitova, na levé straně, uvidíte hory zeminy. To je zem přivezená spolu s lidskými kostmi z Nového židovského hřbitova, který byl zničen v polovině roku 1963.

Nový židovský hřbitov

Text dopisu, který byl zveřejněn v časopise „Pravda“ Grodna 7. září 1948

„Hřbitov je využit na pastviny pro dobytek. V roce 1945 jsem přijel do Grodna navštívit hroby svých příbuzných pohřbených na židovském hřbitově na Gorkého ulici (Nový židovský hřbitov). Hřbitov jsem našel ve velmi špatném stavu. Němečtí barbaři hroby zničili a rozkopali. Lze očekávat, že rada města bude dělat kroky k zachování židovského hřbitova. Avšak tato opatření nejsou schváleny. Plot je zničen. Hřbitov se změnil na pastviny pro dobytek a volný prostor se používá jako zahrady pro pěstování zeleniny. H. AJDUKOVSKY “.

V roce 1963 byl na místě hřbitova postaven stadion „Krasnoje Znamja“, později přejmenovaný na „Něman“. Desky židovských hrobů tvořily podstavec pomníku Lenina na ústředním náměstí v Grodně. Říká se, že během války nacisté použili desky z hřbitova pro výstavbu schodů k řece Gorodničanka. V roce 2003 se stadion začal rekonstruovat a v půdě se nacházely lidské lebky a kosti...

2. Hlavní chorální synagoga: ul. Bolšaja Trojickaja

Od XVI. století na tomto místě stojí dřevěná synagoga. Na konci první světové války, když Němci opouštěli město, zničili i ji. Stavba kamenné synagogy začala v 19. století, postavena byla za dvacet let. V roce 1902 budova shořela při požáru. Guvernér dal peníze na její obnovu. V budově postavené ve stylu ruské moderny 20. století je zajímavá nejen fasáda, ale také architektura stěn přilehlé budovy. Tato hlavní synagoga Grodna byla zavřena s příchodem sovětské vlády v roce 1940. Během války byla vyloupena a poškozena střelami. V poválečných letech tato velkolepá budova nebyla opravena. Byly tam zřízeny potravinářské sklady a později umělecké a průmyslové dílny. V roce 1990 byla synagoga předána židovskému společenství města Grodno. Opravily se střechy, hlavní fasády, dodávky vody, elektřiny, kanalizace. Byla předělána podlaha a okna. Velký modlitební sál byl zrekonstruován, obnoveny rohové sloupy, oblouky, nádherné ozdoby. Vytápění objektu prakticky neexistuje, pouze dočasná kamna umožňují za chladu sejít se na modlitbu.

Zobrazeno: 20 x

¹⁾

Julia Bojko - 11. 01. 2010, <http://www.belorusko.cz>

From:

<https://cesty.in/> - **Cestovatelské stránky**

Permanent link:

<https://cesty.in/grodno>

Last update: **2024/05/30 18:50**

